

Előszó

Az olvasóhoz

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének oktatói és diákjai az elmúlt két évtizedben kiemelten foglalkoztak az erdélyi etnikai csoportok gazdasági, társadalmi és művelődési életével, interetnikus kapcsolataival. Terepkutatásaink eredményei szervesen beépültek oktatói munkánkba szemináriumi órák, diákköri dolgozatok, tudományos rendezvényen bemutatott előadások, rendszeres tanulmányok, államvizsga-, magiszteri- és doktori dolgozatok, valamint különböző kiadványok formájában.

Kolozsvári és magyarországi hallgatóinknak az elmúlt tizenöt évben különböző előadásokat és szemináriumokat tartottunk azoknak az etnikai csoportoknak társadalmával meg kultúrájával kapcsolatban, melyek a magyarságnál és a románságnál jóval kisebb létszámú közösségeket alkotnak, s viszonylag kevésbé ismertek fiataljaink körében. Az előadássorozataimból hiányzó közösségekkel (például románokkal és zsidókkal) más tanszéki kollégáim foglalkoztak. Remélem, hogy a közeljövőben ők is megjelentetik előadásaik szerkesztett változatát. Köszönöm fiatal és haladó kollégáimnak, hogy építő megjegyzéseikkel és kérdéseikkel előadásaimat folyamatosan alakították, vizuális anyagát pedig jelentősen gyarapították.

Az érdeklődők jegyzetünkben ennek az évről évre folyamatosan változó, alakuló előadássorozatnak a megszerkesztett változatát olvashatják. Annak bevezetőjében felvázoljuk, hogy Erdély etnikai és demográfiai szerkezete, azon belül a magyarság aránya és kapcsolatrendszere hogyan változott az utóbbi évszázadokban.

Hangsúlyosabban foglalkozunk az erdélyi százszek 850 éves jelenlétével, letelepedésével, gazdasági és társadalmi életével, intézményrendszerével. Ebben a fejezetben arra keressük a választ, hogy egy ilyen telepes etnikai közösség hogyan tudott fennmaradni, gyarapodni, majd oly hirtelen eltűnni régiókn etnikai, felekezeti, gazdasági és társadalmi szerkezetéből. Arra is választ szeretnénk adni, hogy miben gyarapították Erdély gazdasági, kulturális és társadalmi életét, majd gyors távozásukkal milyen új hagyományok keletkeztek.

Az örmények már viszonylag kisebb közösséget alkottak Erdélyben, de sajátos társadalmi szerkezettel, gazdasági stratégiákkal rendelkeztek. Létszámuk, térbeli és társadalmi mobilitásuk, felekezeti hasonulásuk, hétköznapi kapcsolataik viszonylag gyors asszimilációjukat segítették elő. Az örmények kapcsán azt is szemléltetni akarjuk, hogy a gyors nyelvi és kulturális asszimilációjuk után hogyan működik és reprezentálódik jellegzetes kettős identitásuk.

A székely szombatosok kapcsán már azt szeretnők bemutatni, hogy a felekezet milyen fontos szerepet játszhat az egyéni, a közösségi, az etnikai és a nemzeti identitás formálásában, átalakulásában és tudatos felcserélésében.

A cigányok napjainkban Erdély második legnagyobb etnikai csoportját alkotják. Létszámuk, valószínűleg, napjainkban már meghaladja az itt élő magyarságét. Mivel eltérő korszakokban, vidékekről, foglalkozásokkal, értékrendekkel, kultúrával és azonosság-tudattal érkeztek, sajátosan épültek be régiónk etnikai, gazdasági és társadalmi szerkezetébe. Csoportjaikat általában nagyfokú térbeli mozgékonyság jellemezte. Mivel sajátos időhasználatuk, tisztasági rendszerük, tulajdonhoz fűződő viszonyulásuk, belső társadalmi szerkezetük, kapcsolatrendszerük és értékrendjük általában ismeretlen volt a többségi közösségek tagjai előtt, éppen ezért a gádzsók legtöbbször nem is értették szomszédaik jellegzetes válaszait vagy viselkedését.

A befejező részben azt mutatjuk be, hogy az Erdélyben élő etnikai csoportok a hétköznapok idején milyen együttélési szabályokat és modelleket dolgoztak ki. Erdélyt nagyon sokszor a tolerancia földjeként emlegetjük, habár az itt élő, különböző ajkú, felekezetű és kultúrájú közösségek érdekei is nagyon sokszor egymásnak feszültek. Az itt megtelepedett és otthonra lelt közösségek azonban csak ritkán gondoltak arra, hogy a másikat elűzzék vagy megsemmisítsék. Az évszázados szomszédság végül is olyan együttélési mintákat (például autonómia és tolerancia modelleket) alakított ki, melyek napjainkban is revitalizálhatók, hasznosíthatók nemcsak Erdélyben, hanem Európa más multietnikus vidékén és településében is.

Kolozsvár, 2009. június 13.

Pozsony Ferenc